

МУЗИЧНО-ТЕКСТОВІ ЧИННИКИ ЗАПАМ'ЯТОВУВАННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ В ПРОФІЛЬНІЙ СЕРЕДНІЙ ОСВІТІ

Використання пісень як навчального інструменту має міцне підґрунтя в когнітивній психології та педагогіці. Численні дослідження засвідчили, що музика здатна підсилювати пам'ять навіть для суто навчального (не музичного) матеріалу. Ритм, мелодія і структура пісні створюють своєрідний каркас для інформації, полегшуючи її смислове групування та глибоке кодування. Освітні пісні широко застосовуються для запам'ятовування фактів, правил або мовного матеріалу, оскільки поєднують вербальний зміст із мелодійною формою. В умовах профільної середньої освіти, де обсяг і складність матеріалу зростають, мнемонічні пісні можуть стати ефективним засобом підвищення якості засвоєння знань [1; 4]. Нижче у таблиці наведено десять найбільш впливових чинників музичного і текстового характеру, що, за даними досліджень, оптимізують процес запам'ятовування навчального матеріалу.

Таблиця

Ключові музично-текстові фактори впливу на запам'ятовування
навчального матеріалу

№	Фактор	Короткий опис ефекту	Принципи застосування в навчанні
1	Повторюваність	Багаторазове повторення активує механізми закріплення та переведення інформації у довготривалу пам'ять	Повтор ключових понять у приспіві; повернення до основних формул/дат у кількох куплетах
2	Структурування (chunking)	Поділ інформації на малі смислові блоки знижує когнітивне навантаження	Один куплет – один смисловий блок; чіткі межі між темами
3	Чіткий ритм і помірний темп	Ритм створює часову опору для пам'яті; помірний темп полегшує обробку інформації	Уникати надшвидкого речитативу; узгоджувати ритм з кількістю складів
4	Передбачувана мелодія	Мелодичні очікування слугують підказками для відтворення тексту	Використовувати повторювані мелодичні

			мотиви; обмежений діапазон
5	Рима та звукові повтори	Рими й алітерації полегшують акустичне кодування і відтворення	Римувати ключові терміни; використовувати фонетичні “якорі”
6	Емоційна забарвленість	Помірна емоційна активація підсилює увагу та консолідацію пам'яті	Позитивний або героїчний тон; гумор без перевантаження
7	Наративна структура	Сюжет формує смислові зв'язки та покращує відтворення фактів	Подача матеріалу у формі історії, процесу або подорожі
8	Активне відтворення	Активна участь (спів, відповіді) підсилює ефект навчання	Call-and-response; паузи для самостійного продовження рядка
9	Фізичний супровід (жести)	Залучення моторної пам'яті створює додаткові асоціації	Прості жести для термінів; рухи на ключових словах
10	Чіткість подачі тексту	Добра дикція зменшує когнітивні витрати на розпізнавання мовлення	Мінімалістичний акомпанемент; повільна, виразна артикуляція

Джерело: створено автором за матеріалами [1-7]

У реформі старшої профільної школи доцільно системно впроваджувати навчальні пісні та музично-мовленнєві вправи як інструмент підсилення запам'ятовування [1; 4], спираючись на комплекс із десяти чинників, що взаємно підсилюють один одного: повторюваність (винесення «ядра» теми у приспів і регулярне повернення до нього на різних етапах модуля, щоб створювати стабільне підкріплення знань), структурування змісту (chunking) (перетворення матеріалу на короткі смислові блоки у межах куплетів/фраз із чіткими межами, аби знизити когнітивне навантаження та забезпечити послідовне накопичення складності в межах профілю) [4], чіткий ритм і помірний темп (ритмічна організація як «часовий каркас» для засвоєння послідовностей, алгоритмів і причинно-наслідкових ланцюгів, а темп – такий, щоб учень встигав осмислити терміни й дії, що критично важливо для профільних предметів із високою щільністю понять) [3; 4], передбачувана мелодія (простий мелодичний малюнок і вузький діапазон, який легко відтворює весь клас, забезпечують ефект антиципації та перетворюють мелодію на підказку для згадування змісту, не відволікаючи від навчальної мети), рима та звукові повтори (римування ключових термінів, дат, формул і використання алітерацій/асонансів як фонетичних «якорів» робить відтворення точнішим, що особливо цінно в підготовці до підсумкового оцінювання та НМТ) [7], емоційна забарвленість (помірний позитивний або мотиваційний тон, доречний гумор і виразні смислові акценти підсилюють

увагу й консолідацію пам'яті, але без емоційного «перегріву», який може зміщувати фокус з навчального змісту) [5], наративна структура (подача знань через сюжет, кейс або «історію поняття» формує смислові зв'язки та контекст, завдяки чому факти і правила краще інтегруються у цілісну картину профільного навчання), активне відтворення (залучення слухача) (call-and-response, паузи для завершення рядка, мікро-запитання у приспіві, спільний спів або ритмічне проговорювання перетворюють пісню на інструмент формувального оцінювання й тренування пригадування, що суттєво підсилює засвоєння порівняно з пасивним слуханням), фізична активність (жести/рухи) (2–3 прості жести на ключові поняття або рухова схема для етапів алгоритму залучають моторну пам'ять і створюють мультисенсорні асоціації, корисні для різнорівневих груп і для підвищення уваги на уроці) [2], а також чіткість подачі тексту (виразна дикція, мінімалістичний акомпанемент, баланс вокалу і фону, наявність повільної/а *carrella* версії, адаптація під акустику класу й дистанційні формати зменшують когнітивні витрати на розпізнавання і «вивільняють ресурс» для запам'ятовування) [3], при цьому практична реалізація в профільній школі має бути модульною: короткі пісні-«ядра» для базових знань і термінів, розширені куплети для поглиблення профілю, інтерактивні вставки для активного відтворення, а також стандартизовані вимоги до ритму, темпу й розбірливості, щоб музичний компонент працював не як розвага, а як керований дидактичний інструмент, що підтримує компетентнісні результати, індивідуальні освітні траєкторії та підсумкову перевірюваність досягнень учнів у старшій профільній школі.

Музично-текстові мнемонічні засоби навчання демонструють високу ефективність у профільній середній освіті, коли враховано психологічні особливості пам'яті. Виділені десять факторів – від повторюваності та ритму до емоційної насиченості й наративності – забезпечують багатоаспектний вплив на процес запам'ятовування. Їх застосування в комплексі посилює один одного: наприклад, пісня з чітким ритмом і римованим текстом, яку учні активно співають із жестами, матиме мультисенсорний ефект і запам'ятається краще, ніж сухий вербальний матеріал. Наукові джерела підтверджують, що музичні мнемоніки поліпшують довготривале збереження знань і можуть бути особливо корисними для складних академічних тем або для учнів з різними стилями навчання. Рекомендовано впроваджувати навчальні пісні та римівки у практику профільних дисциплін – від вивчення мов і історії до запам'ятовування формул – спираючись на перелічені теоретичні засади. Це сприятиме підвищенню мотивації учнів та глибшому засвоєнню матеріалу, роблячи процес навчання більш результативним і цікавим.

Список використаних джерел

1. Calvert S. L., Tart M. Song versus verbal forms for very-long-term, long-term, and short-term verbatim recall // *Journal of Applied Developmental Psychology*. 1993. Vol. 14. P. 245–260.

2. Cook S. W., Yip T. K., Goldin-Meadow S. Gesturing makes memories that last // *Journal of Memory and Language*. 2010. Vol. 63, No. 4. P. 465–475. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jml.2010.07.002>
3. Dove L. L. Why do rhymes help people remember things? // *HowStuffWorks*. URL: <https://science.howstuffworks.com/life/inside-the-mind/human-brain/why-do-rhymes-help-people-remember-things.htm> (дата звернення: 27.12.2025).
4. Prodi N., Visentin C., Feletti A. On the perception of speech in primary school classrooms: Ranking of noise interference and of age influence // *The Journal of the Acoustical Society of America*. 2013. Vol. 133, No. 1. P. 255–268. DOI: <https://doi.org/10.1121/1.4770259>
5. Research continues to show how music helps people with dementia // *Park Senior Villas Blog*. 2025. URL: <https://parkseniortvillas.com/senior-living-blog/research-continues-to-show-how-music-helps-people-with-dementia/> (дата звернення: 27.12.2025).
6. Thaut M. H., Peterson D. A., McIntosh G. C., Hoemberg V. Music mnemonics aid verbal memory and induce learning-related brain plasticity in multiple sclerosis // *Frontiers in Human Neuroscience*. 2014. Vol. 8. Art. 395. DOI: <https://doi.org/10.3389/fnhum.2014.00395>
7. Tyng C. M., Amin H. U., Saad M. N. M., Malik A. S. The influences of emotion on learning and memory // *Frontiers in Psychology*. 2017. Vol. 8. Art. 1454. DOI: <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2017.01454>
8. Willis J. The neuroscience of narrative and memory // *Edutopia*. 2017. URL: <https://www.edutopia.org/article/neuroscience-narrative-and-memory> (дата звернення: 27.12.2025).